

Statens eierskap i Statkraft har bare symbolsk verdi

Det partiene på venstresiden ikke ser ut til å forstå, er at staten ikke nødvendigvis må eie selskapene som utnytter ressursene.

Private aktører bør kunne eie kraftrettigheter, på samme måte som private aktører forvalter petroleumsressursene på norsk sokkel. Dette vil gi en bedre ressursforvaltning, samtidig som fellesskapets andel av verdiene sikres mer effektivt gjennom en økt grunnrenteskatt.

RÅDGIVER I CIVITA: Mats A. Kirkebirkeland. *«Debatten om en mulig delprivatisering av Statkraft er preget av en såpass tung symbolikkbruk og så mye følelser, at det er til hinder for en god diskusjon om hvordan man faktisk forvalter «fellesskapets» kraftressurser mest mulig effektivt. Bruk av ord som «arvesølv» fungerer for lite annet enn å vekke konservative og kanskje irrasjonelle ryggmargsreflekser.»*

Det er ingen uenighet om at verdien av norske naturressurser skal tilfalle hele det norske samfunnet. Dette er ikke bare moralsk riktig, det er også økonomisk riktig.

Å utnytte et fossefall til kraftproduksjon kan sammenliknes med å inneha eiendomsrettighetene til en begrenset naturressurs. Rettigheten til en naturressurs gir mulighet til å høste en avkastning som er høyere enn den som oppstår i produksjonen av andre varer og tjenester. Disse «ekstra»-verdiene kalles gjerne grunnrente.

Derfor bør venstre- og høyresida kunne bli enige om at verdiene fra denne ressursen tilfaller hele samfunnet, og ikke bare den ene aktøren som har fått retten til å utnytte den. Men det partiene på venstresiden ikke ser ut til å forstå, er at det ikke betyr at staten må eie selskapene som utnytter ressursene.

Det er ikke statens eierskap i Statkraft som sikrer «fellesskapets» rettmessige verdier fra de norske fossefallene, like lite som det er statens eierskap i Statoil som sikrer inntektene fra petroleumssektoren. Eiere av vannkraftverk i Norge betaler allerede en ekstra beskatning for å sikre at grunnrenta tilfaller folket som helhet.

Det er denne grunnrentebeskatningen, på 33 prosent utover vanlig skattesats på 25 prosent, som sørger for at mesteparten av grunnrenteinntektene fra fossefallene tilfaller det norske folk. Statens direkte eierskap i Statkraft representerer bare et betydelig effektivitetstap på veien til statskassen.

Høsten 2015 demonstrerte jeg i et Civita-notat om kommunalt og fylkeskommunalt eierskap i kraftsektoren, hvordan dette eierskapet, og ikke minst hjemfallsinstituttet, hindrer effektivitet og investeringskraft i kraftsektoren. Videre har kraftbransjen vært preget av hendelser som Terra-skandalen, Kraft & Kultursaken, store tap i petroleumsselskaper og telebransjen, i tillegg til en rekke andre investeringer som kan karakteriseres som utenfor et kraftselskaps kjernevirksomhet. Det offentlige er altså en svært dårlig eier av kraftselskapene.

Det er også grunn til å tvile på om det offentlige kan bli en god eier. Det er nemlig ikke gitt at ledelsen i Statkraft har de samme interessene som det norske folk, slik partiene på venstresiden forutsetter.

For eksempel kan personer og grupper i bedriften også være interessert i å maksimere egen lønn, prestisje, jobbsikkerhet eller liknende, i tillegg til å forvalte virksomheten. Spesielt problematisk blir det når staten har en uheldig dobbeltrolle, som eier av selskap, og samtidig myndigheten som skal forme reguleringene selskapet skal operere innenfor. Risikoen for at selskaper forvaltes dårlig øker, gjennom at eiere og ansatte ofte kan ha motstridende interesser – når eieren er passiv og langt unna den daglige driften.

Et ypperlig eksempel er Kraft & Kultur-saken, der Troms Energi tapte to milliarder kroner ved feilinvesteringer i Sverige. Konsekvensen for selskapet og ansvarlige personer blir ofte mindre, når staten og andre offentlige aktører er eiere.

Private eiere, som aller helst bør være tett på driften, kan motvirke problemene bedre. En privat eier har et mye sterkere incentiv for at de ansattes kompetanse og selskapets kapital blir utnyttet bedre, fordi man både kan være tettere på driften og har en sterkere egeninteresse i at selskapet forvaltes bra. Derfor vil private eiere nesten alltid forvalte verdier og selskaper bedre enn offentlige eiere.

Kraftsektoren har også store framtidige investeringsbehov. Dagens offentlige eiere, som allerede er blitt svært avhengige av utbyttene fra kraftselskapene (noe milliarduttaket fra Statkrafts balanse ved forrige statsbudsjettprosess er et ypperlig eksempel på), har ikke mulighet til å bidra med nødvendig kapital. Private aktører kan frigjøre offentlig oppbundet kapital i kraftselskapene, og samtidig bidra med innovasjon og forvaltningskompetanse som utnytter ressursene bedre enn dagens offentlig eide kraftselskaper.

At man har hatt private petroleumsselskaper på norsk sokkel har skapt betydelig merverdi for staten og samfunnet. Mye tyder på at slike merverdier kan bli skapt også av private aktører i kraftsektoren.

Offentlig eierskap og hjemfallsinstituttet tilhører en politikk som er utgått på dato. En høy grunnrentebeskatning er et mye mer effektivt verktøy for å sikre fellesskapets andel av naturressursene. Ved en eventuell privatisering av Statkraft og fjerning av hjemfallsinstituttet, kunne man også økt grunnrenteskatten til et høyere nivå, for å ytterligere sikre samfunnets andel av verdiene.

debatt kronikk meninger vannkraft civita statkraft kultur Del på facebook Lik Dagbladet Meninger på Facebook Del på facebook

Kommentar Dagbladet Postadresse: Boks 1184 Sentrum, 0107 Oslo Besøksadresse: Karvesvingen 1, 0579 Oslo Sentralbord: 24 00 10 00 Jobb i Dagbladet